

Wojciech Kluj

Biblijne odniesienia encykliki "Redemptoris missio"

Studia Theologica Varsaviensia 49/2, 79-98

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WOJCIECH KLUJ OMI, UKSW

BIBLIJNE ODNIESIENIA ENCYKLIKI „REDEMPTORIS MISSIO”

Treść: 1. Rozdział I; 2. Rozdziały II i III; 3. Rozdziały IV i V;
4. Rozdziały VI-VIII.

Słowa kluczowe: Encyklika „Redemptoris missio”; Jan Paweł II;
Biblia; misje.

Keywords: Encyclical letter “Redemptoris missio”; John Paul II;
Bible, Missions.

Pismo św. stanowi „duszę” wszelkich poszukiwań dotyczących wiary. Zawsze jest najważniejszym źródłem poszukiwań teologicznych. Mówiąc o badaniach biblijnych najczęściej myślimy o studiach dotyczących samego tekstu. Rzadziej pojawiają się opracowania dotyczące tego, jak Pismo św. „stosowane jest” w pracach dotyczących szczegółowych zagadnień. Tak jak przypisy każdej pracy dużo mówią o niej samej, tak tym bardziej warto przyjrzeć się biblijnym odniesieniom i cytatom stosowanym w różnych dokumentach papieskich. W poniższym tekście pragnę przyjrzeć się jak to wygląda w misyjnej encyklice Jana Pawła II *Redemptoris missio*¹.

---

¹ Jedynym tekstem dotyczącym biblijnych podstaw w *Redemptoris missio*, który udało mi się znaleźć, był tekst Stephena B. Bevansa (*The Biblical Basis of the Mission of the Church in „Redemptoris missio”* w: Ch. Van Engen, D.S. Gilliland, P. Pierson (red.), *The Good News of the Kingdom. Mission Theology for the Third Millennium*, Maryknoll 1993, s. 37-44). Był on jednak tak krótki i ogólny, że zainspirował mnie do dokładniejszego opracowania tego zagadnienia.

Czytając dokumenty soborowe widzimy, że Pismo Święte jest wzmiankowane w dwojaki sposób. Niekiedy jest cytowane bądź wspomniane wprost w tekście zasadniczym. Niekiedy zaś referencje biblijne podawane są w przypisach na dole strony. Zasadniczo cytaty w tekście głównym podawane są od razu w tekście, w nawiasach, a porównania w przypisach. W adhortacji *Evangelii nuntiandi* sigla biblijne dotyczące zarówno cytatów, jak i porównań podawane są w przypisach. W encyklice *Redemptoris missio* referencje biblijne zawsze podawane są w tekście zasadniczym.

W tym artykule pragnę przyrzeć się bliżej do jakich miejsc biblijnych, w jakim kontekście i w jaki sposób, odwołuje się Jan Paweł II w swym głównym dokumencie misyjnym.

1. ROZDZIAŁ I

Pierwszym cytatem biblijnym encykliki są słowa św. Pawła potwierdzające, że głównym sprawcą misji jest Duch Święty: „Nie jest dla mnie powodem do chluby to, że głoszę Ewangelię. Świadom jestem ciężkiego na mnie obowiązku. Biada mi, gdybym nie głosił Ewangelii!” (1 Kor 9,16), które czytamy w pierwszym paragrafie pierwszego numeru encykliki.

Jeszcze w pierwszym numerze znajdujemy klasyczne odniesienie do ekumenizmu „Aby wszyscy stanowili jedno... aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał” (J 17,21). To odniesienie do ekumenizmu już w tym miejscu jest znamienne i przypomina, że ruch ekumeniczny wziął się m.in. z zauważenia rozbicia chrześcijan na misjach, co skutkowało osłabieniem wiarygodności przepowiadania. Reszta wstępu (nry 2-3) nie zawiera odniesień biblijnych.

Rozdziały I, II, III i V rozpoczynają się cytatami z trzech „trynitarnych” encyklik Jana Pawła II oraz soborowego dekretu misyjnego. Są to rozdziały w niektórych fragmentach bardzo „ubiblijnione”, ale nie jest to rozmieszczenie równomierne.

Numer 4 – wprowadzający w rozdział I nie zawiera odniesień biblijnych, ale za to już pierwsza część odpowiedzi na pytanie „Dlaczego

misje?”², jako nagłówek nosi biblijny cytat: „Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej, jak tylko przeze Mnie” (J 14,6).

Pierwszy *podrozdział poświęcony jest prawdom chrystologicznym*. Zasadniczo ta część jest najpierw (nr 5) chrystologiczną odpowiedzią na postawione pytanie, udzieloną w trzech prawdach: że Jezus Chrystus jest jedynym Zbawicielem wszystkich, że jest Pełnią Objawienia oraz że jest jedynym Pośrednikiem między Bogiem a ludźmi.

Ta dość podręcznikowa, krótka odpowiedź znalazła w encyklice odniesienie do klasycznych tekstów biblijnych. Pierwsza część do: Dz 4,10.12 (Nie ma w żadnym innym zbawienia) oraz 1 Kor 8,5-6 (jest tylko jeden Bóg i jeden Pan). Druga część też odwołuje się do klasycznych tekstów: J 1,9; J 1,18, por. Mt 11,27; a także Hbr 1,1-2, por. J 14,6. Część zaś trzecia do 1 Tm 2,5-7, por. Hbr 4,14-16³.

Możemy tę część uznać za referencje w stylu podręcznikowym, tzn. odniesienia biblijne stanowią tu pewne „dowody” na potwierdzenie jakiejś prawdy, o której jest mowa.

Numer 6, który stale pozostaje w zakresie odpowiedzi chrystologicznej jest dyskusją z pewnymi błędami pojawiającymi się we współczesnej dyskusji. Odrzucając błędy, że nie można wprowadzać podziału między Słowo i Jezusa Chrystusa papież odwołuje się do J 1,2.14 udowadniając, że Jezus Jest Słowem Wcielonym, Osobą jedną i niepodzielną. Następnie przypomina Mt 16,16 odrzucając podział na „Jezusa historii i Chrystusa wiary”. Na różne błędne teorie przytacza kilka argumentów biblijnych, takich jak Kol 2,9; J 1,16; J 1, 18; Kol 1,13-14; Kol 1,19-20, czy w końcu Ap 22,13. Ten fragment (pierwszy podrozdział) kończy odniesieniem do Ef 1,10, przypominając że Bożym planem jest zjednoczenie wszystkiego w Chrystusie jako Głowie.

Po tym bardzo nasyconym biblijnymi referencjami podrozdziale (chrystologicznym) następuje *podrozdział poświęcony prawdom o człowieku*. Tu spotyka nas niespodzianka. Cały ten podrozdział (nry 7-8) nie zawiera ani jednego bezpośredniego odniesienia biblijnego. Co prawda papież pisze, że „cały Nowy Testament jest hym-

² Która jest treścią tego rozdziału.

³ Do tekstów tych, a zwłaszcza do Dz 4 i 1 Tm 2 odwoływał się już soborowy dekret *Ad gentes* w numerze 7.

nem na cześć nowego życia dla tego, kto wierzy w Chrystusa i żyje w Kościele” (nr 7), ale ta część zawiera jedynie cytaty z nauczania Jana Pawła II i Pawła VI oraz Soboru Watykańskiego II.

Kolejny podrozdział – eklezjologiczny przedstawiony jest w numerze 9. Większość jego treści zajmują odniesienia do Soboru Watykańskiego II. Znalazło się w nim miejsce na dwa (tylko!) odniesienia biblijne (i to tylko porównawcze). Chodzi o Dz 20,28 (Chrystus na był Kościół swoją krwią) oraz 1 Tm 2,4 (Bóg miłuje wszystkich ludzi i wszystkim daje możliwość zbawienia).

Czwarty podrozdział (nr 9) poświęcony jest *sytuacji „innych”*, nie należących widzialnie do wspólnoty Kościoła⁴. W tej części, podobnie jak w „antropologicznej” nie znajdujemy żadnego bezpośredniego odniesienia biblijnego.

Ostatni, piąty podrozdział (nr 11) poświęcony jest *osobistej motywacji różnych misjonarzy*. Fragment ten znowu kilkakrotnie odwołuje się do Biblii. Najpierw sam nagłówek to cytat z Biblii: „Nie możemy nie mówić” (Dz 4,20). Później znajdujemy cytat z św. Pawła: „Nie wstydzę się Ewangelii, jest bowiem ona mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego” (Rz 1,16). Dalej, papież przypomina doświadczenie wielu chrześcijan, że Chrystus jest „naszym pokojem” (Ef 2,14) oraz, że „miłość Chrystusa przynagła nas” (2 Kor 5,14). Kolejnym razem znowu odnosi się do św. Pawła przypominając godność czynności głoszenia: „została dana ta łaska: ogłosić poganom jako Dobrą Nowinę niezgłębione bogactwo Chrystusa” (Ef 3,8).

2. ROZDZIAŁY II i III

Rozdział drugi zatytułował papież „Królestwo Boże”. Zaczyna się on podobnie jak inne, a więc od cytatu z jego trynitarnej encykliki. Tym razem jest to *Dives in misericordia*, a więc encyklika o Ojcu bogatym w miłosierdzie. W pierwszym akapicie nie znajdujemy bezpośrednich referencji biblijnych. Jednak już od drugiego akapitu zaczyna się

---

⁴ Choć do ich sytuacji odnosił się już również ostatni fragment biblijny poprzedniego podrozdziału.

ich pojawiać mnóstwo. Przypominając, że Bóg troszczy się o wszystkich ludzi i że z wszystkimi zawarł przymierze papież odwołuje się do Rdz 12,3 oraz Rdz 9,1-17. Pisząc o tym, że Izrael doświadczał osobowego Boga, który wyzwalał swój lud odsyła do Pwt 4,37; 7,6-8 oraz Iz 43,1-7. Jednak Izrael – przypominał papież – uświadamiał sobie, że jego wybranie ma znaczenie uniwersalne. W tym przypadku podane są biblijne referencje do Iz 2,2-5; 25,6-8; 60,1-6; Jr 3,17; 16,19. Ta ostatnia grupa jest poprzedzona zwrotem „np.”, czyli podobnych miejsc jest więcej, to są tylko przykłady. W tym krótkim paragrafie znajdujemy więc aż dziesięć odniesień biblijnych i to wszystkie na zasadzie „por.”. Nie są podawane dosłownie żadne cytaty.

Przesłanie wydaje się jasne: zagadnienie to jest tu tylko przypomniane, po szczegóły i konkrety należy się zwrócić do studiów biblijnych, jednak te dwa zagadnienia biblijne – troska o wszystkich ludzi oraz uniwersalne znaczenie wybrania Izraela, mają wielkie znaczenie dla starotestamentalnej teologii misji.

Pierwszy podrozdział tego rozdziału (nr 13) zatytułowany został „Chrystus uobecnia Królestwo”. Ten fragment również obfituje w *referencje biblijne*, choć tym razem będą one pochodzić z *Ewangelii*. Jan Paweł II rozpoczyna tę część biblijnej analizy od początków nauczania Jezusa po chrzcie św., kiedy to Jezus głosił Ewangelię i wzywał do nawrócenia zapowiadając bliskość Królestwa Bożego. Znajdujemy tu odniesienia do Mk 1,14-15, Mt 4,17 oraz Łk 4,43. Jezus sam mówił, że to głoszenie i ustanowienie Królestwa Bożego było celem Jego posłannictwa: „Na to zostałem posłany”. Tu referencja odsyła nas jeszcze raz do wyżej wspomnianego fragmentu Łk 4,43. Dalej papież przypomina, że to sam Jezus jest „Dobrą Nowiną” i odsyła do Łk 4,14-12.

W kolejnym akapicie papież przypomina, że Królestwo jest bliskie (odsyłając do Mk 1,15), że jest przedmiotem modlitwy (Mk 6,10), że jest dostrzegalne w znakach takich jak cuda (Mt 11,4-5), egzorcyzmy (Mt 12,25-28), wybór Apostołów (Mk 3,13-19), czy głoszenie Dobrej Nowiny ubogim (Łk 4,18). Co ważne, w tym momencie papież odwołuje się do tekstu ze spotkań Jezusa z „poganami”, gdzie wyraźnie widać, że dostęp do Królestwa otrzymuje się z pośrednictwem wiary i nawrócenia (Mk 1,15).

Po tym fragmencie, w kolejnym akapicie znowu znajdujemy trzy referencje biblijne. Tym razem odnoszą się one do samego Boga Ojca, którego Jezus nazywa „Ojcem” i objawia w przypowieściach (Mk 14,36; Łk 15,3-32 i Mt 20,1-16). Kolejny akapit kontynuuje tę myśl dodając jeszcze cztery referencje (1 J 4,8.16; Łk 11,2; Mt 23,9 oraz Mt 7,21). Można zauważyć, że po części starotestamentalnej cała ta część, ten podrozdział, bardzo obficie czerpie z bogactwa biblijnego, tym razem z Ewangelii. Widać więc tu już na tym etapie pewną systematyczną prezentację teologii biblijnej.

Następny podrozdział „Znamiona i wymogi Królestwa” obejmuje numery 14-15. Najpierw, podkreślając że Królestwo Boże przeznaczone jest dla wszystkich ludzi, papież przypomina Jezusową preferencję na rzecz marginalizowanych. Odwołuje się przy tym do Ewangelii Łukaszej 4,18; 6,20; 5,30; 15,2; 7,34; 15,1-32; 5,24; 18,42-43 i kończy numer czternasty odniesieniem do Mt 12,28 ukazujący uwolnienie od złego ducha.

Numer piętnasty mówi o tym, że Królestwo ma na celu przekształcenie stosunków między ludźmi. W tym numerze odwołuje się papież do przykazania miłości (Mt 22,34-40; Łk 10,25-28; J 13,34; 15,12; 15,3; 3,16).

Kolejny podrozdział zatytułowany jest „Królestwo Boże wypełnia się i zostaje ogłoszone w zmartwychwstałym Chrystusie”. Jest to tylko nr 16. Przedstawiając logicznie tematykę Królestwa w Starym Testamencie (nr 12), Ewangeliiach (nry 13-15), teraz nadchodzi kolej na *pozostałe księgi Nowego Testamentu*. Z wyjątkiem pierwszego odwołania do Mt 28,18 pozostałe odnoszą się już do pozostałych (po Ewangeliiach) ksiąg Nowego Testamentu. Są to po kolei Dz 2,36; Ef 1,18-21 (odniesienia do prawdy, że Jezus po swej męce i zmartwychwstaniu uczestniczy we władzy Boga i w Jego panowaniu nad światem), oraz Dz 8,12; 28,31; Ef 5,5; Ap 11,15; 12,10; 2 P 1,11 (przypominające głoszenie Królestwa przez Apostołów zwiastujących Jezusa, który umarł i zmartwychwstał).

W *następnym podrozdziale*, zatytułowanym „Królestwo w odniesieniu do Chrystusa i do Kościoła” widzimy od razu, że papież odpowiada na niektóre współczesne problemy teologiczne czy wręcz błędy, bo

w całym numerze siedemnastym tylko raz odwołuje się do Pisma św. przypominając, że Królestwo Boże „nie jest z tego świata” (J 18,36). W numerze osiemnastym tylko dwukrotnie znajdujemy referencje biblijne i to stosowane w podobnym stylu. Tym razem są to Mk 10,45 oraz 1 Kor 15,27. W numerze zaś dziewiętnastym nie znajdujemy żadnych referencji biblijnych. Poza tym spostrzeżeniem o *rzadszym odnośzeniu się do Biblii*, warto zwrócić uwagę, że po kilku stronach (ośmiu wg wydania watykańskiego) bez innych odniesień, po raz pierwszy w tym rozdziale⁵ znajdujemy *referencje do innych tekstów* (najpierw soborowych, potem Pawła VI).

Ostatni podrozdział – „Kościół w służbie Królestwa” zasadniczo posiada odsyłacze pisane w podobny sposób, jak w poprzedzającym. Referencje biblijne podawane są na końcu poszczególnych akapitów, niejako „potwierdzając” omawianą tezę. Tym razem są to J 1,12; 3,8 oraz 1 Kor 15,24.28.

W tych ostatnich fragmentach referencje biblijne podawane są raczej jako „argumenty” w dyskusji i nie stanowią szerszej biblijnej prezentacji jakichś kwestii.

Rozdział trzeci poświęcony jest Duchowi Świętemu jako głównemu sprawcy misji. Po pierwszym akapicie, który tradycyjnie stanowi cytata z trynitarnej encykliki Jana Pawła II, w drugim akapicie, wprowadzającym do właściwej prezentacji wątków pneumatologicznych, encyklika odwołuje się do trzech miejsc biblijnych: Dz 10, Dz 15 oraz Dz 16,6nn. Nic dziwnego, że pisząc o działaniu Ducha Świętego, już na początku odwołuje się do *Dziejów*, nazywanych też przecież „Ewangelią Ducha Świętego”. Okaze się później, że będzie to księga najczęściej przywoływana w tym rozdziale. Te trzy odniesienia mają przypomnieć rolę Ducha Świętego w związku z nawróceniem Korneliusza, w związku z decyzjami dotyczącymi wyłaniających się potrzeb oraz w związku z wyborem terenów i ludów.

Pierwszy podrozdział (nry 22-23) zatytułowany również biblijnie „Rozesłanie ‘aż po krańce ziemi’ (Dz 1,8)”, zajmuje się *omówieniem*

---

⁵ Nie licząc cytatu na samym początku rozdziału, który jest zgodny z inną zasadą – cytatów rozpoczynających poszczególne rozdziały.

*mandatów misyjnych*⁶. Papież najpierw je przypomina. Ponieważ jeden wspomniany jest w nagłówku, więc w tekście przywołuje cztery pozostałe, pochodzące z Ewangelii (Mt 28,18-20; Mk 16,15-18; Łk 24,46-49 oraz J 20,21-23)⁷. Większość tego fragmentu dotyczy właśnie analizy tych pięciu tekstów, więc są one kilkakrotnie przywoływane.

Papież najpierw porównuje elementy wspólne tych mandatów (wymiar uniwersalny zadania powierzonego Apostołom oraz zapewnienie dane przez Pana, że otrzymają zdolność i środki by prowadzić swą misję). Później zaś ukazuje różnice. Zgodnie więc z taką myślą, ukazuje różnice u poszczególnych Ewangelistów. Najpierw wspomina Marka, który misję ujmuje głównie jako głoszenie lub kerygmat. W tej Ewangelii nie brak podobnych stwierdzeń również w innych miejscach. Znajdujemy więc referencje do Mk 16,20 które stanowi jakby dopowiedzenie „mandatu” (dwa wersety wcześniej) a także do Mk 8,29 (wyznanie wiary Piotra – „Ty jesteś Mesjasz”), do Mk 15,39 (podobnego wyznania wiary przez setnika „Prawdziwie, ten człowiek był Synem Bożym”). Ponieważ Mateusz nacisk kładzie na założenie Kościoła i jego nauczanie, dlatego papież odwołuje się poza tekstem mandatu do 16,18 („Ty jesteś Piotr i na tej skale zbuduję Kościół...”). U Łukasza zadaniem Apostołów jest świadectwo, zwłaszcza o zmartwychwstaniu. Poza mandatami z Ewangelii i Dziejów encyklika wspomina Dz 1,22 („stał się razem z nami świadkiem Jego zmartwychwstania”). U Jana natomiast, u którego misja jest przede wszystkim posłannictwem, które On sam otrzymał od Ojca, poza mandatem papież wspomina trzy miejsca z modlitwy arcykapłańskiej (17 rozdz.). Najpierw 17,18 („Jak Ty Mnie posłałeś na świat, tak i Ja ich na świat posłałem”). Ponieważ ostatecznym celem misji jest danie uczestnictwa w komunii, jaka istnieje między Ojcem i Synem, więc encyklika wspomina 17,4 („To jest życie wieczne: aby znali Ciebie, jedyne prawdziwego Boga, oraz Tego, którego posłałeś, Jezusa Chrystusa”). Papież przypomina również, że uczniowie powinni żyć w jedności mię-

⁶ Szerzej pisałem o tym w tekście *Mandaty misyjne*, w: Ludwik Fąs SVD (red.), *Biblia a misje*, Pieniężno 2010, s. 203-220. Por. też Szczepan Szpyra, *Nakazy misyjne Chrystusa*, „Nurt SVD” 37 (2003) nr 4, s. 7-19.

⁷ Do tych tekstów odnosił się często dekret *Ad gentes* w numerach 1, 3, 5, 13.

dzy sobą, trwając w Ojcu i Synu i w tym momencie odwołuje się do J 17,21-23 („aby świat poznał i uwierzył” w to).

Na zakończenie tego podrozdziału papież jeszcze raz odwołuje się do mandatu zwłaszcza do zapewnienia Chrystusa, że pozostanie ze swymi uczniami aż do skończenia świata. Ta część stanowi ciekawą papieską prezentację zagadnienia „mandatów misyjnych”. Warto tu przypomnieć, że zwrócenie uwagi na „mandat” jako motyw prowadzenia misji jest zasługą głównie protestanckiego ruchu misyjnego, zwłaszcza Williama Careya⁸.

Po tym podrozdziale poświęconym zasadniczo Ewangeliom, *kolejny* (nry 24-25) zatytułowany jest „Duch kieruje misją”. Ta część odwołuje się *do Dziejów Apostolskich*, bardziej w wymiarze historycznym. Najpierw papież przywołuje Pięćdziesiątnicę przypominając, że przyjęcie Ducha Świętego czyni z uczniów świadków. W tym miejscu referencje podpowiadają nam Dz 1,8 oraz 2,17-18.

Nieco dalej encyklika wspomina *sześć mów misyjnych* wygłoszonych przez Piotra i Pawła, skierowanych *do Żydów* u zarania Kościoła. Nie są one cytowane, tylko wymienione (Dz 2,22-39; 3,12-26; 4,9-12; 5,29-32; 10,34-43; 13,16-41). Te mowy nazwane są „wzorcowymi” w sensie zawierania podstawowej treści pierwszego kerygmatu skierowanego do Żydów. Mowy te wzywają do nawrócenia i głoszą Jezusa⁹.

Dalej, papież przypomina, że Barnabę i Pawła to właśnie Duch Święty pobudzał, aby zwrócili się ku poganom (por. Dz 13,46-48). Wiązały się z tym napięcia i problemy, głównie jak mają wiarę w Jezusa przeżywać nawróceni poganie, czy jest dla nich wiążąca tra-

---

⁸ W swym wiekopomnym dziele (po polsku: *Oblicza misji chrześcijańskiej. Zmiany paradygmatu w teologii misji*, Katowice 2010, s. 358-359) David B o s c h podaje, że to właśnie ten „ojciec misji protestanckich” w swym dziele z 1792 r. – *An Enquiry into the Obligations of Christians to use Means for the Conversion of the Heathen* wpłynął na rozumienie „mandatu” jako formalnego nakazu misji. Później wielu misjonarzy przyznawało, że udało się na misje ze względu na posłuszeństwo nakazowi Chrystusa.

⁹ Myślę, że warto by było dokładniej przeanalizować te mowy od strony pogłębionej analizy biblijnej i wyciągnąć z nich konsekwencje dla teologii misji, por. np. Tomasz S z y s z k a , *Pierwsza mowa misyjna św. Pawła w Listrze (Dz 14,8-18), jako wzorzec dla ewangelizacji pogan (RMis 25)*, „Nurt SVD” 37 (2003) z. 2, s. 7-42.

dycja judaizmu? Rozwiązanie tego problemu przychodzi w mocy tego samego Ducha, który wywołał ten „problem”. Na soborze jerozolimskim określone zostaje, że dla poganina nie jest konieczne poddanie się prawu możeszowemu, aby zostać chrześcijaninem. Tu znajdujemy odsyłacz do Dz 15,5-11.28. Sobór Jerozolimski stanowi kolejne ważne ogniwo procesu otwarcia na inne ludy, do którego powinno się sięgać w biblijnej teologii misji.

Po tej części związanej z początkami pracy wśród Żydów, w numerze 25 encyklika wspomina *dwie* „wzorcowe” *mowy skierowane do pogan*. Są to (wymienione tu jedynie jako teksty do porównania) Dz 14,15-17 oraz Dz 17,22-31, przedstawiające mowy Pawła w Listrze i Atenach. Papież przypomina, że w tych mowach Paweł wchodzi w dialog z wartościami kulturowymi i religijnymi napotkanych ludów. „Mieszkańcom Likaonii, którzy wyznawali religię kosmiczną, przypomina on doświadczenia religijne odnoszące się do kosmosu, z Grekami dyskutuje o filozofii i cytuje ich poetów”. Po tych słowach encyklika odwołuje się jeszcze raz do Dz 17,18.26-28, czyli fragmentów wyżej wspomnianej mowy na Areopagu. Te teksty stanowią przykład inkulturacji, już na tak wczesnym etapie działalności misyjnej Kościoła¹⁰.

Po tym fragmencie, który ukazał, jak Duch Święty prowadzi konkretnych misjonarzy, *następny podrozdział* zatytułowany „Duch Święty czyni misyjnym cały Kościół” (nry 26-27) *ukazuje, że jest to zadanie dla całej wspólnoty Kościoła*, a nie tylko pojedynczych osób – misjonarzy. W tej perspektywie „wspólnotowej” encyklika przywołuje najpierw scenę Zesłania Ducha Świętego, kiedy to tworzy się pierwsza wspólnota – por. Dz 2,42-47; 4,32-35. Po kolejnych zdaniach papież znowu odwołuje się do tych miejsc, najpierw przypominając o jednym sercu i jednym duchu, jakie powinna mieć wspólnota chrześcijańska (Dz 4,32). Następnie o tym, że wspólnota dzieli się też dobrami ziemskimi, według potrzeb (Dz 2,45; 4,35). Przypomina też, że pierwsze

---

¹⁰ Te dwie mowy, podobnie jak sześć wcześniejszych również zasługują na większe połączenie badań biblijno-misjologicznych.

wspólnoty promieniowały „radością i prostotą serca” odwołując się do Dz 2,46, oraz że były dynamicznie otwarte i misyjne (Dz 2,47)¹¹.

W numerze 27 znajdujemy jeszcze dwa odniesienia. Najpierw znowu do Dz 2,46-47 w kontekście świadectwa wspólnoty, a potem do Dz 13,1-4 jako do biblijnego przykładu posłania konkretnych misjonarzy przez konkretną wspólnotę (Pawła i Barnaby przez wspólnotę antiocheńską). Zdaje się, że zwłaszcza ten drugi tekst zasługuje na pogłębioną refleksję misjologiczną, bo jest to najwyraźniejszy fragment *Dziejów* mówiący wprost o posłaniu misjonarzy przez wspólnotę.

Następny podrozdział, zatytułowany „Duch Święty jest obecny i działa w każdym czasie i miejscu” (nr 28-29) *podjmujący trudny temat działania Ducha poza widzialnym ciałem Kościoła* od razu zmienia styl – jeśli chodzi o referencje biblijne. O ile w tym rozdziale jak dotąd (osiem stron wydania watykańskiego – siedem numerów) poza wstępnymi odwołaniami do encykliki *Dominum et Vivificantem* oraz odsyłacza wyjaśniającego słowo *parresia* i jednego odwołania do dokumentu papieskiego (*Evangelii nuntiandi*) mieliśmy jedynie odwołania do Biblii, teraz ta perspektywa zmienia się radykalnie. Ten fragment jest brzemienisty w przemyślenia papieskie i soborowe, a *jedynie jakby „w tle”* w tej całej części „przy okazji” podaje trzy referencje biblijne. Są to J 3,8 – Duch „tchnie, kędy chce”, Mdr 1,17 – Duch „ma znajomość mowy” i J 16,13 – doprowadzi „do całej prawdy”. *Ostatni podrozdział* części traktującej o misyjnej inspiracji Ducha Świętego zatytułowany „Działalność misyjna jest dopiero u początków” (nr 30), *nie zawiera żadnych referencji biblijnych*. Te trzy pierwsze rozdziały zawierają 2/3 odniesień biblijnych całej encykliki.

3. ROZDZIAŁY IV i V

Po trzech pierwszych, bardziej teologicznych rozdziałach, encyklika przechodzi do spraw bardziej praktycznych. W czwartym rozdziale

---

¹¹ Jest to swoista egzegeza tych dwóch ważnych tekstów misyjnych (z drugiego i czwartego rozdziału *Dziejów Apostolskich*). Najpierw zostają one wspomniane, a później niektóre z treści wynikających z tych tekstów zostają omówione i zaakcentowane. Stale jednak są to tylko fragmenty tych dwóch tekstów.

(nry 31-40) widzimy próbę uwspółcześnienia soborowego określenia misji. Od soboru mijało wtedy 25 lat i pewne sprawy poważnie zaczęły się zmieniać. W tym rozdziale widzimy zupełnie inną „filozofię” podchodzenia do tekstów biblijnych. Wiąże się to z zawartością tego rozdziału. W pierwszym paragrafie znajdujemy małą wzmiankę o pełni życia, którą przynosi Chrystus (J 10,10), ale potem Biblia przestaje być źródłem, do którego papież wprost nawiązuje¹². Ani w dalszym ciągu wstępu do rozdziału, ani w *pierwszym, drugim i trzecim podrozdziale nie znajdujemy odniesień biblijnych*. Pierwszy raz napotykaemy na takie odniesienie na samym końcu trzeciego podrozdziału (nr 36), w ostatnim zdaniu przypominającym, że w wysiłkach ewangelizacyjnych jesteśmy „sługami nieużytecznymi” (Łk 17,10). Ale nawet ten tekst wydaje się jakby trochę dorzucony, bo znowu na kolejnych stronach brak odniesień biblijnych. Znowu jakby trochę przypadkowo znajdujemy odniesienie do Dz 17,22-31 ale jest to biblijne odniesienie do Areopagu w Atenach inspirujące papieską nazwę współczesnych „areopagów” misji. Kolejny, też jakby trochę „dorzucony” cytat znajdujemy dalej na koniec numeru 38, gdzie papież przypomina, że Chrystus jest Drogą, Prawdą i Życiem (J 14,6). *Ostatnie dwa podrozdziały nie zawierają odniesień biblijnych*.

Biblijna analiza rozdziału czwartego pokazuje jakby próbę „dorzucenia” kilku referencji biblijnych, bez większej analizy i bez większego odniesienia do ich kontekstu, czy znaczenia. Ma to swe uzasadnienie w strukturze encykliki, ale nas tu to nie interesuje.

Rozdział piąty, zatytułowany „Misyjne Drogi” jest najobszerniejszym z wszystkich w całe encyklice. Stanowi on niejako opis działalności misyjnej. Najpierw poszczególnych etapów, a następnie trzech głównych wyzwań. Obejmuje on aż dwadzieścia numerów (41-60), co stanowi w wydaniu watykańskim aż trzydzieści stron. Nic więc dziwnego, że w tak obszernym tekście znajdziemy również wiele odniesień biblijnych. Jest ich statystycznie więcej niż w poprzednim rozdziale, ale zdecydowanie mniej niż w pierwszych trzech.

---

¹² Pośrednio oczywiście całe nauczanie ma podstawy biblijne, ale w tekście encykliki nie są podane referencje biblijne.

Pierwszy podrozdział traktuje o *świadectwie*, jako pierwszej formie ewangelizacji. W tym kontekście papież odwołuje się do biblijnego znaczenia Chrystusa jako „Świadka” w pełnym tego słowa znaczeniu (Ap 1,5; 3,14). Również Duch Święty daje świadectwo Chrystusowi (J 15,26-27). Po tych dwóch referencjach na początku, we fragmencie o świadectwie, nie spotykamy więcej odniesień biblijnych.

Kolejny podrozdział (nry 44-45) traktuje o *pierwszym przepowiadaniu Chrystusa Zbawiciela*. W pierwszym numerze tego fragmentu, traktującym o treści przepowiadania, znajdujemy odniesienie biblijne do wprowadzenia w tajemnicę ukrytą przez wieki i wyjawioną w Chrystusie – Ef 3,3-9; Kol 1,25-29. Kolejny numer traktuje o misjonarzu starającym się przepowiadać Ewangelię. Tutaj mamy nieco więcej odniesień biblijnych. Najpierw cytowane są słowa św. Pawła z 1 Tes 2,2 („Odważyliśmy się w Bogu naszym głosić Ewangelię Bożą wam, pośród wielkiego utrapienia”), a następnie prośba Pawła z Listu do Efezjan 6,18-20 („Proście ... i za mnie, aby dane mi było słowo, gdy usta moje otworzę, dla jawnego i swobodnego głoszenia tajemnicy Ewangelii, dla której sprawuję poselstwo jako więzień, ażebym jawnie ją wypowiedział, tak jak winienem”). Poza tymi dwoma cytatami znajdujemy jeszcze odniesienia do świadomości misjonarza, że przemawia przez niego Duch Święty (Mt 10,17-20; Łk 12,11-12), tak że misjonarz może powtórzyć za Apostołami „Dajemy temu świadectwo my właśnie oraz Duch Święty” (Dz 5,32). Dalej spotykamy odniesienie do Rz 1,16 przypominające, że misjonarz głosi „Słowo Boże”.

W tej części znajdujemy więc kilka ważnych dla teologii misji odniesień biblijnych. Jednakże są to krótkie cytaty mniej związane z całym kontekstem, a raczej z jakimś szczególnym wydarzeniem, bądź powiedzeniem.

Kolejny podrozdział (nry 46-47) traktuje o *nawróceniu i chrzcie*. Tu znowu znajdujemy bardziej „biblijniony” fragment. Najpierw odnajdujemy przypomnienie o tym, że to Duch Święty otwiera drzwi serc, aby ludzie mogli w Pana uwierzyć i wyznać Go (1 Kor 12,3), dalej o tym, że tylko w wierze, będąc „pociągniętym” przez Ojca, można przyjść do Jezusa (J 6,44). Dalej pisząc o procesie nawracania, o prze-

chodzeniu od życia „wedle ciała” do życia „wedle Ducha” odwołuje się do Rz 8,3-13.

Do tego nawrócenia misjonarz wzywa wzorem Jana Chrzciciela (Mk 1,4) oraz samego Chrystusa (Mk 1,14-15). Odpowiadając na pewne obawy związane z obawą przed wezwaniem do nawrócenia papież odpowiada biblijnie odwołując się do rozmowy Jezusa z Samarytanką: „O, gdybyś znała dar Boży ... Panie ... daj mi tej wody, abym już nie pragnęła” (J 4,10.15). Apostołowie byli wierni temu wezwaniu i już od początku w dniu Pięćdziesiątnicy wzywali do nawrócenia: „Cóż mamy czynić? ... Nawróćcie się” (Dz 2,37-38). Podobnie po uzdrowieniu chromego „Pokutujcie więc i nawróćcie się” (Dz 3,19).

Wzywanie do nawrócenia łączy się z chrztem. Przy wyjaśnianiu tej kwestii papież odwołuje się do mandatu misyjnego w wersji Mateuszowej (Mt 28,19) oraz do rozmowy z Nikodemem o narodzeniu z wody i Ducha (J 3,5). Zakończenie tej części nie zawiera już odniesień biblijnych.

W tym fragmencie znów referencje biblijne ukazują szersze tło działania Ducha Świętego w sercu człowieka nawracającego się. Jest to bardzo ważne zagadnienie we współczesnej teologii misji. Kiedyś „nawrócenie” traktowano zasadniczo jako zewnętrzną zmianę¹³. Dziś coraz bardziej sięgamy do tego, co się dzieje w sercu człowieka. Tu oczywiście najlepszym punktem odniesienia jest dla nas Pismo św. Te prawdy nie są jednak systematycznie zebrane w jednym miejscu, stąd konieczność odwoływania się do różnych, krótkich cytatów z Biblii.

Następny podrozdział traktuje o *formowaniu Kościołów lokalnych* (nr 48-50). Jest to proporcjonalnie część nieco dłuższa od innych (zawiera aż trzy numery, ponad cztery strony), ale cały ten fragment zawiera *tylko jedno odniesienie biblijne* do J 10,16, gdzie Jezus mówi o owcach, „które nie są z tej owczarni”. Kolejny, krótki tym razem *podrozdział poświęcony wspólnotom podstawowym* (nr 51) zawiera *jedno porównanie do tekstu biblijnego* z Dz 2,42-47 ukazującego życie pierwszej wspólnoty chrześcijańskiej.

¹³ Wiele dawniejszych opracowań misyjnych czy sprawozdań podaje liczby „nawróceń” (chrztów) i traktuje sprawę nawrócenia w wymiarze tego, co jest weryfikowalne „na zewnątrz”.

W trzech kolejnych podrozdziałach papież zatrzymuje się nad trzema wielkimi „dialogami” Kościoła misyjnego ze światem, z kulturami, z religiami i ze światem relacji społecznych¹⁴. Pierwszy temat papież podejmuje w podrozdziale zatytułowanym „Wcielać Ewangelię w kulturę narodów”. Jest to ciekawy fragment (nry 52-54) zawierający syntezę nauczania na temat inkulturacji, bardzo obficie zaopatrzonej w odniesienia do nauczania Magisterium Kościoła. Ten liczący prawie pięć stron fragment zawiera tylko jedno miejsce, w którym papież pośrednio odwołuje się do dwóch tekstów przypominając, że trzeba znać życie miejscowych ludzi, aby skutecznie głosić tajemnice Boże: Rz 16,25-27 oraz Ef 3,5.

Drugi „dialog” to dialog z religiami. Ten podrozdział „Dialog z braćmi o innych przekonaniach religijnych” (nry 55-57, ponad cztery strony) podobnie jak poprzedzający jest bardzo mocno „najeżony” referencjami do nauczania kościelnego, ale tylko raz, na samym końcu znajdujemy referencję biblijną, do Dz 1,7 wyrażającą przekonanie papieża o tym, że dialog wyda owoce, chociaż nie wiemy jak i kiedy, bo to Ojciec ustalił je swoją władzą.

Trzeci „dialog” ze światem zjawisk społecznych, zatytułowany „Popierać rozwój wychowując sumienia” (nry 58-59, trzy i pół strony) strukturalnie prezentuje się podobnie. Mamy liczne odniesienia do nauczania Magisterium i jedną referencję biblijną – choć zawierającą odniesienia do trzech tekstów: Iz 65,17; 2 P 3,13; Ap 21,1. Teksty te odnoszą się do biblijnej perspektywy „nowego nieba i nowej ziemi” która wprowadziła cel i motywację do historii postępu ludzkiego.

Ostatni, podsumowujący podrozdział „Miłość źródłem i sprawdzianem misji” (nr 60) *nie podaje bezpośrednich odniesień biblijnych*.

---

¹⁴ Z ciekawej, choć nieco innej perspektywy, zagadnienie to ukazuje Jarosław R ó ż a ń s k i w tekście *Biblia a inkulturacja w kontekście afrykańskim*, w: Andrzej H a l e m b a i Jarosław R ó ż a ń s k i, (red.), *Między przekładem biblijnym a rodzimą teologią. Wybrane problemy przekładów biblijnych i teologii afrykańskiej*, Warszawa 2003, s. 7-18.

4. ROZDZIAŁY VI-VIII

Trzy ostatnie rozdziały encykliki nastawione są na bardziej praktyczne sprawy, więc nic dziwnego, że nie znajdziemy tu wiele odniesień biblijnych, ale miejscami spotykamy miłe niespodzianki. Rozdział szósty traktuje o osobach odpowiedzialnych za misje i pracujących w misyjnych inicjatywach pastoralnych (nr 61-76). *Numer wprowadzający* tego rozdziału zawiera *kilka ciekawych odniesień do Biblii*. Już w pierwszym akapicie papież powraca do tekstu wielokrotnie przywoływanego, mianowicie wersji mandatu misyjnego z Dziejów (Dz 1,8) przypominając, że nie ma świadectwa bez świadków. Dalej przywołuje fakt, że pierwszymi współpracownikami misji byli Apostołowie. Choć wspólnotowo zostali posłani „do owiec, które poginęły z domu Izraela” (Mt 10,6), to jednak w grupie tej wyróżniały się poszczególne postaci Apostołów, przede wszystkim Piotr. Pisząc o jego roli w gronie Apostołów podkreśla, że była ona tak wyjątkowa, iż autor biblijny posługiwał się wręcz zwrotem „Piotr i pozostali Apostołowie” (por. Dz 2,14.37). Poza Piotrem wyjątkową rolę odegrał Paweł, z woli Bożej posłany do pogan (por. Ga 1,15-16). Kolejny odsyłacz biblijny papież podaje przy okazji odwołania do posłania misjonarzy przez wspólnotę antiocheńską (Dz 13,2-3)¹⁵.

Ten bogato uposażony referencjami biblijnymi numer 61 jest jednak w tym rozdziale osamotniony. Kolejne numery tego rozdziału *nie zawierają referencji biblijnych*. Jest tak prawie do końca rozdziału, z jednym małym wyjątkiem w numerze 75. Ciekawe, że ani pisząc o biskupach, ani o zakonach misyjnych, ani o fideidonistach, ani o zakonnikach i zakonnicach, ani o ogólnym wezwaniu do odpowiedzialności misyjnej wszystkich ochrzczonych, ani o katechistach i innych posługach szczególnych, papież nie podał referencji biblijnych dla ubogacenia obrazu ich powołania misyjnego. Dopiero w ostatnim podrozdziale, traktującym o Kongregacji ds. Ewangelizacji Narodów i innych instytucjach zajmujących się działalnością misyjną, w pierwszym paragrafie tej części odniósł się do modlitwy arcykapłańskiej Jezusa,

---

¹⁵ Ten ważny tekst był już wcześniej przywoływany.

do fragmentu dotyczącego jedności – J 17,21 („aby i oni stanowili w Nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał”).

Rozdział siódmy encykliki (nry 77-86) traktuje o współpracy w działalności misyjnej. W numerze wprowadzającym znajdujemy odniesienie do obrazu latorośli (J 15,5), która może przynosić owoce jedynie w łączności z krzewem winnym. Na koniec zaś tego numeru przywołując scenę pierwszych wspólnot chrześcijańskich słuchających opowiadań Apostołów, jak wiele Bóg zdziałał przez ich przepowiadanie, papież podaje referencję do Dz 14,25.

Podrozdział poświęcony modlitwie i ofiarom (cierpieniom) w intencji misjonarzy (nr 78) podaje *jedno odniesienie biblijne* – Kol 1,24 o dopełnianiu cierpień we własnym ciełe.

Następny *podrozdział poświęcony powołaniom misyjnym* (nry 79-80) zawiera cytat ze Starego Testamentu już w samym nagłówku: „Panie, oto ja, jestem gotowy! Poślij mnie!” (por. Iz 6,8). Na samym końcu tego fragmentu przytacza scenę powołania Piotra i Andrzeja (Mt 4,19) oraz powtarza tekst, który jest w nagłówku, czyli Iz 6,8. Trochę podobnie jest z *następnym podrozdziałem* poświęconym materialnemu wsparciu misji (nr 81). Cytat biblijny znajdujemy w nagłówku: „Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu” (Dz 20,35). W tej części jednak *nie spotykamy już później innych* referencji biblijnych.

Trzy kolejne podrozdziały, poświęcone nowym formom współpracy misyjnej, ożywianiu ducha misyjnego w ludzie Bożym i jego formacji misyjnej, oraz koordynującej odpowiedzialności Papieskich Dziel Misyjnych *nie zawierają żadnych bezpośrednich odniesień do Biblii*. Następny, poświęcony zdolności nie tylko dawania, ale również przyjmowania (nr 85) zawiera *na samym końcu* ostatniego zdania przypomnienie, że zwłaszcza młode Kościoły powinny „bardziej słuchać Boga niż ludzi” (Dz 5,29). Ostatni podrozdział zatytułowany „Bóg przygotowuje nową wiosnę Ewangelii” (nr 86) zawiera przypomnienie, że nadzieja wspierająca nasze zaangażowanie w nową ewangelizację i działalność misyjną skłania nas do modlitwy Pańskiej „przyjdź Królestwo Twoje, bądź wola Twoja jako w niebie, tak i na ziemi” (Mt 6,10).

Podsumowując te dwa rozdziały, podobne w stylu odniesień biblijnych, widzimy, że w nich referencje do Biblii mają znaczenie bardziej potwierdzające, czy poszerzające perspektywę, bądź stanowią przykład. Nie ma w nich jednak szerszej prezentacji jakiegoś zagadnienia z perspektywy teologii biblijnej.

Ostatni, najkrótszy, ósmy rozdział encykliki (nr 87-91) poświęcony jest duchowości misyjnej. W pierwszym podrozdziale poświęconym *pneumatologicznemu wymiarowi duchowości misyjnej* papież idzie za myślą soborową¹⁶ i podkreśla najpierw dwa dary Ducha, jakimi są odwaga i rozważa. W tym kontekście przypomina słowa Dz 4,26 które stanowią modlitwę o odwagę, a także J 16,13, które są wezwaniem, aby pozwolić Duchowi Świętemu, aby nas prowadził do całej prawdy.

W drugim podrozdziale poświęconym *rysowi chrystologicznemu duchowości misyjnej* (nr 88) papież przywołuje tekst Flp 2,5-8 opisujący kenozę Jezusa (jest to pierwszy wymiar duchowości chrystologicznej: uniżenie). Drugim wymiarem chrystocentrycznej duchowości misyjnej jest tajemnica posłania. Przy omawianiu tego wątku papież wspomina 1 Kor 9,22-23 („Dla słabych stałem się słaby... Wszystko zaś czynię dla Ewangelii”) oraz Dz 18,9-10 („Przestań się lękać, bo Ja jestem z tobą”).

Omawiając trzeci *rys – eklezjologiczny* duchowości misyjnej (nr 89), papież odwołuje się do J 11,52 wspominając, że Chrystus przyszedł „by rozproszone dzieci Boże zgromadzić w jedno”, jako dobry Pasterz który szuka owiec i daje za nie swe życie (por. J 10). Z kolei pisząc o „gorliwości o dusze” odwołuje się do J 2,25 przypominając, że Jezus „wiedział, co w człowieku się kryje”. Dalej dając misjonarzowi przykład miłości Chrystusa do Kościoła przypomina Ef 5,25 („umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie”). Przypomina też przykład Pawła i jego „troski o wszystkie Kościoły” (2 Kor 11,28).

Ostatni rys duchowości misyjnej to *świętość misjonarza* (nr 90-91). W tej części papież przypomina misyjny zapał pierwszych wspólnot chrześcijańskich w głoszeniu tego, co było zgorszeniem dla Żydów,

---

¹⁶ Właściwie cały ten rozdział to rozwinięta myśl dekretu *Ad gentes* nr 24.

a głupstwem dla pogan (1 Kor 1,23). W przedostatnim numerze encykliki papież przypomina, że misjonarz jak Apostołowie ma być świadkiem tego co przeżył kontemplując tajemnicę Chrystusa. W tym kontekście odwołuje się do 1 J 1,1.3, który przypominał „cośmy usłyszeli o Słowie życia ... na co patrzyliśmy ... oznajmiamy wam”. Ostatnim przed zakończeniem odwołaniem biblijnym jest wezwanie, aby misjonarz był człowiekiem błogosławieństw przeżywanych w życiu apostołskim. W tym kontekście odwołuje się do Mt 5,1-12¹⁷.

W ostatnim numerze całej encykliki, w zakończeniu, polecając tradycyjnie swój dokument Maryi przypomina jeszcze Dz 1,14 i fakt, że Maryja była razem z uczniami w Wieczerniku, aby błagać o Ducha Świętego.

WNIOSKI

Na podstawie biblijnej analizy tekstu encykliki dopatrzeć się można pomocy jakiegoś dobrego biblisty zorientowanego w teologii misji, w czasie redagowania tego tekstu. Czy taka analiza biblijnych „przypisów” w encyklice misyjnej może wnieść coś ciekawego do refleksji misjologicznej? Wydaje się, że tak i to dużo. Trzeba najpierw zwrócić uwagę na oryginalność stylu odwoływania się do Biblii przez Jana Pawła II w jego nauczaniu. Zapewne dużą pomocą mogłoby tu być również porównanie z innymi dokumentami – jak w nich papież „korzystał” z tekstu natchnionego. Pozostając jednak nawet tylko na gruncie głównego dokumentu misyjnego jego pontyfikatu, też mamy dość sporo ciekawych zagadnień. Spróbujmy je schematycznie przedstawić w potrójny sposób.

Po pierwsze, niektóre z referencji biblijnych encykliki *Redemptoris missio* przypominały klasyczny wykład doktrynalny, w którym biblijne odniesienia stanowiły „dowód” na jakąś prawdę (por. zwłaszcza rozdział I). Wydaje się, że jest to bardziej przypomnienie, odwołanie do ogólnych prawd wiary, które powinny być prezentowane w teolo-

---

¹⁷ Szerzej por. Wojciech Kluj, *Duchowość misyjna. Między 'Ad gentes' a 'Redemptoris missio'*, AMis 15 (2006) s. 19-36.

gii misji. Nie są to sprawy nowe, ale stanowią przypomnienie tematów, których nie można opuścić. Jest to więc przypomnienie podstaw.

Po drugie, znajdujemy w encyklice fragmenty, gdzie trafiamy prawie na wykład, czy wręcz „egzegezę misyjną” pewnych fragmentów biblijnych częściej przywoływanych w kontekście misyjnym. Najciekawsze wydają się tu rozdziały drugi i trzeci oraz miejscami piąty i ósmy, które odsyłają nas do zagadnień w encyklice wyraźnie zasygnalizowanych z perspektywy biblijnej. Wydaje się, że to właśnie powinno być najciekawsze i najważniejsze – podjęcie zaproszenia papieskiego do rozwinięcia tych tematów.

Po trzecie, warte zauważenia są też miejsca, gdzie odniesienia biblijne są jakby nieobecne. W niektórych miejscach aż by się o nie prosiło. Widocznie jednak papież miał w tym miejscu inny cel, niż mnożenie odwołań do Pisma świętego (zwłaszcza rozdziały szósty i siódmy). W praktyce misyjnej, zwłaszcza Kościoła katolickiego, przeważnie nie rozpoczyna się od tłumaczeń biblijnych, ale od prób wyjaśniania prawd wiary w sposób dostępny do rozumowego pojęcia. Wydaje się więc, że jest to też pewne przesłanie. Nie wszystkie problemy misyjne trzeba rozpatrywać wychodząc z perspektywy biblijnej. Niekiedy kolejność może być odwrotna. Pewne problemy pojawią się najpierw w praktyce, a dopiero później Biblia będzie dla nich punktem odniesienia podczas szukania odpowiedzi.

W takim potrójnym kluczu warto by było podjąć wezwanie do opracowania biblijnych podstaw teologii misji.

Biblical references of „Redemptoris missio”

Can we learn anything from the way John Paul II uses the Bible in his encyclical letter “Redemptoris missio”? More detailed analysis of biblical quotations and references shows that he does it in the three different ways. Sometime, e.g. in the first chapter he does it somehow in a way of recalling Biblical “proofs” of some truths. In the second and third chapter he presents wide variety of Biblical themes and questions almost inviting to develop them more in the perspective of the missions. In other parts of the encyclical in some places he presents more Biblical perspective on some issues, but more often the Bible is not quoted. His perspective on Biblical foundations of missionary activity might be a good invitation to develop it deeper.

Wojciech Kluj OMI